

Yüksek Lisans

Enes KAYYALI

anas.kayali12@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4164-8116>Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 18/02/2023 24/03/2023

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1252985>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Siyonistlerin Filistin’de Arazi Satın Alma Faaliyetlerine Tepkiler: El-Münadi Gazetesi Örneği (1912-1913)

Reactions to Zionists’ Land Purchase Activities in Palestine: The Example of al-Munadi Newspaper (1912-1913)

Öz

Siyonizm örgütü, 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa’da gelişen milliyetçiliğe ve Yahudi aleyhtarlığına tepki olarak Theodor Herzl liderliğinde bir grup tarafından kurulmuştur. Örgütün temel amacı, Yahudi kimliğini korumak ve Yahudilerin sorunlarına bir çıkış bulmaktır. Siyonizm’e göre bu çıkış yolu; Yahudileri tanrı tarafından vaat edildiğine inandıkları topraklara ve eski krallıklarının merkezilerine, yani Filistin’e götürüp burayı yurt edindirmektir. Örgüt, bu amacını gerçekleştirmek için bir yandan nüfuzlu ülkeler ve Osmanlı yönetimi ile temaslarda bulunurken diğer yandan da organize olup federasyonlar kurarak toprak satın alma ve Filistin’e Yahudi göçlerini destekleme gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Bunun sonucunda Filistin’deki Yahudi nüfusu ve Yahudilerin elindeki topraklar, 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyılın başlarına kadar bir hayli genişleyip artmıştır. Siyonizm’in 20. yüzyılın başlarından itibaren Filistin’e yerleşmeye yönelik artan faaliyetlerine karşılık Osmanlı Devleti bazı yasaklamalarla tedbir aldığı gibi Filistin halkı da tepki göstermiştir. Bu tepkilerde özellikle Filistin basını önemli bir role sahiptir.

II. Meşrutiyet’in ilanının ardından oluşan serbestlik ortamında Osmanlı Devleti’nin her tarafında olduğu gibi Filistin’de de basın gelişme göstermiş ve çok sayıda gazete neşredilmeye başlanmıştır. Filistin (1912) ve özellikle el-Kermil (1909) Filistin’e Yahudi göçü ve Yahudilerin Filistin’de toprak satın almalarına yönelik politikalara karşı çıkmıştır. Yine bunlardan biri de Siyonizm karşıtı yayın politikasıyla dikkat çeken ve Said Carullah’ın 8 Şubat 1912-17 Temmuz 1913 tarihleri arasında Kudüs’te Arapça olarak neşrettiği el-Münadi Gazetesi’dir. Bu makalede el-Münadi Gazetesi’nde

* Bu makale, Enes Kayyali’nin 2022 yılında Dr. Öğr. Üyesi Adem Korkmaz’ın danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırladığı el-Münadi Gazetesi’ne Göre Osmanlı Filiştini (19.yüzyıl Başları) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ATIF: KAYYALI Enes, “Reactions to Zionists’ Land Purchase Activities in Palestine: The Example of al-Munadi Newspaper (1912-1913)”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 9/1 (Mart 2023), s. (23-38)

CITE: KAYYALI Enes, “Reactions to Zionists’ Land Purchase Activities in Palestine: The Example of al-Munadi Newspaper (1912-1913)”, *Journal of History and Future*, 9/1 (March 2023), pp. (23-38)

neşredilen Siyonizm, Siyonistlerin Filistin’de toprak satın alma faaliyetleri ve bu durum karşısında bölgedeki Osmanlı memurlarının tutumları hakkındaki haber ve yazılara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Tarihi, Siyonizm, Filistin, Basın, El-Münadi Gazetesi.

Abstract

With the nationalist movement developing in Europe and the anti-Semitism current generated by the same, the Zionist organization was founded by a group of Jews led by Jewish journalist Theodor Herzl, towards the end of the 19th century. The main purpose of the organization was to protect the Jewish national identity. In addition, as a way out of the problems they were experiencing, they aimed to return to the lands they believed were promised to them by God and to the center of the ancient kingdoms, namely Palestine, and to make it their homeland. In order to achieve this goal, the Zionist organization, on the one hand, made contacts with influential countries and the Ottoman administration, and on the other hand, they organized themselves into federations and carried out activities such as buying land and supporting Jewish immigration to Palestine. As a result, the Jewish population in Palestine and the lands held by the Jews expanded and increased considerably between the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. In response to the increasing activities of Zionism to settle in Palestine since the beginning of the 20th century, the Ottoman Empire took measures by some prohibitions and the people of Palestine reacted to these activities as well. The Palestinian press especially played an important role in these reactions.

Following the declaration of the Constitutional Monarchy II, the press developed in Palestine, as in all parts of the Ottoman Empire, and many newspapers began to be published as a result. Filastin (1912) and especially al-Kermil (1909) opposed the policies of Jewish immigration to Palestine and the purchase of land by Jews in Palestine. One of those who opposed these policies was al-Munadi Newspaper which was published by Said Carullah in Arabic in Jerusalem between 8 February 1912 and 17 July 1913, which drew attention with anti-Zionist editorial policy thereof. News and articles about Zionism, the activities of Zionists to buy land in Palestine and the attitudes of Ottoman officials in the region in the face of this situation, will be discussed in this article.

Keywords: Ottoman History, Zionism, Palestine, Press, Al-Munadi Newspaper.

Giriş

Kudüs Şehri anlamına gelen “Siyon” tabirine dayanan “Siyonizm”, Musevilerin “tarihi yurtlarına dönüşü” manasında Filistin’de Yahudi devleti kurmayı amaçlayan siyasi hareketi tanımlamak için kullanılan bir ifadedir.¹ Özellikle 19. yüzyılda Avrupa’da gelişen milliyetçilik akımı, başta Almanya, Fransa ve Rusya gibi devletlerde Yahudi aleyhtarlığı yapan örgütlerin kurulmasına, Yahudilerin dışlanmasına hatta sistemli cinayet

1 M. Lütfullah Karaman, “Siyonizm”, *DİA*, C.37, s.329.

ve katliamlara varan birçok şiddet olaylarının yaşanmasına sebep olmuştur. Bu nedenle binlerce Yahudi, Avrupa'dan Dünya'nın farklı bölgelerine göç etmek zorunda kalmıştır². Bu ortamda Judah Alkalai, Zevi Hirsch Kalischer, Odessalı Yehuda Leib Pinsker ve Moses Hess gibi Yahudi aydın ve din adamları Yahudi milli bilincinin uyanmasına ve Yahudilerin Filistin'de toplanarak milli birlik sağlamalarına yönelik planlar ve çalışmalar yapmışlardır. Yine Rus Yahudisi Nathan Birnbaum tarafından Yahudileri Filistin'de toplamak ve bir Yahudi devleti kurmak anlamında Siyonizm kavramı siyasal edebiyata sokulmuştur.³ Rusya'nın Yahudilere karşı artan baskısı neticesinde bu ülkede 1882 yılında Chibbath Zion (Siyon Aşkı) hareketi doğmuş ve bu hareket binlerce Yahudi'nin Filistin'e göçünü organize etmiştir.

Teodor Herzl, kaleme aldığı *Der Judenstaat* (1896) adlı kitabında Yahudilere ait bir devlet fikrini işlediği gibi 1897'de Basel'de topladığı Birinci Siyonist Kongre ile birlikte Siyonizm'i politikleştirdi.⁴ Bu kongrede Dünya Siyonist Teşkilatı kurulduğu gibi Yahudi ulusal duygu ve bilincinin kuvvetlendirilmesi, sistemli olarak Filistin'e Yahudi göçünün desteklenmesi ve buranın bir Yahudi yurdu haline getirilmesine yönelik maddi ve siyasi çalışmalar yapılması kararları alındı.⁵ 1913'e kadar neredeyse her yıl olacak şekilde 13 kongre daha toplandı⁶.

Yahudi Ulusal Fonu (Jewis National Found 1901), Yahudi Kolonileşme Tröstü (Jewis Colonial Trust LTD, JTC 1899), İngiliz Filistin Bankası (Anglo-Palestine Company Bank, APC 1902) ve Osmanlı Ziraat Sanayi ve Ticaret Şirketi (1909) gibi finans kurum ve şirketleri ile Dünya Yahudiler Birliği (Alliance Israelite Universelle 1860), Siyon Aşıkları (Hibbat Zion – Hovevei – Chvoevai Zion 1881-1882), İngiliz-Yahudi Derneği (Anglo-Jewish Association 1871), Bilu, Mizrachi (1902) (dini Siyonist hareket), Yahudi Kolonizasyonu Birliği (Jewis Colonization Association, JCA 1891) Dünya Siyonist Örgütü (World Zionist Organization, WZO, 1897), Benei Berit (1882) gibi siyasi örgütler aracılığıyla Filistin'e Yahudi göçü desteklendi. Yine Baron Hirsch ve Rothschild ailesi gibi zengin Yahudiler, göçü ve Filistin'de toprak satın alma faaliyetlerini finanse etti.⁷

Bu dönemde Filistin, Osmanlı Devleti'nin toprağıydı. Bu nedenle Teodor Herzl, Padişah II. Abdülhamid ile bazen irtibat kurarak ve bazen de birkaç kez bizzat görüşerek Osmanlı Devleti'nin dış borçlarının ödenmesine karşılık Filistin'in bir Yahudi yurdu haline getirilmesi teklifinde bulundu. II. Abdülhamid bu teklifi her defasında reddettiği gibi Yahudilerin Filistin'e göçüne ve burada mülk edinmelerine karşı ciddi yasaklar koydu.⁸ Burada yasaklanan, devlete ait araziler ile vakıf arazileri idi. Şahısların elinde olan mülk araziler bu yasak kapsamında değildi. Hatta II. Abdülhamid bu tür arazileri Yahudilerin

2 Celil Bozkurt, "Birinci Dünya Savaşı'nda Siyonizmle Mücadele ve Yahudi Tehciri: Gazze ve Yafa'nın Tahliyesi", *Belleken*, C.85/302, Nisan 20121, s.194.

3 Taner Aslan, "Yahudilerin Filistin'e Göçü Üzerine Bazı Düşünceler", *Erdem*, Sayı 59, 2011, s.43-44.

4 Bozkurt, "Birinci Dünya Savaşı'nda Siyonizmle Mücadele ...", s.194-195.

5 Karaman, "Siyonizm", *DİA*, C.37, s.329.

6 Ömer Telloğlu, *Filistin'e Musevi Göçü (1880 – 1914)*, Danışman: Prof. Dr. Mahir Aydın, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014, s.76-78.

7 Telloğlu, *Filistin'e Musevi Göçü...*, s.55-81.

8 Bozkurt, "Birinci Dünya Savaşı'nda Siyonizmle Mücadele ...", s.195.

eline geçmemesi için kendisi satın alıyordu.⁹ 1908’de Meşrutiyet’in ilanı ve 1909’da II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesiyle iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti, padişahın tahttan indirilmesinde güç birliği yaptığı Yahudi ve Siyonistlere Filistin’de toprak satışı yasaklarını kaldırdı. Ancak kısa bir süre sonra Siyonistlerin emellerinin Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğüne zarar vereceğini gören İttihat ve Terakki Cemiyeti 20 Haziran 1909’da çıkarttığı bir kanunla II. Abdülhamid dönemindeki yasakları geri getirdi.¹⁰ Tüm bu yasaklara rağmen Filistin’deki mahalli idarecilerin kayıtsızlığı ve işbirlikçi tavırları ve toprak satın alınırken rüşvet, sahte belge ve buna benzer hileli yöntemlerle yasakların delinmesi sonucu Filistin’deki Yahudi nüfusu 1876’dan 1908 yılına kadar 3 kat artarak 80 bine ulaştı. Siyonistler, Filistin’de 40 bin dönüm arazi almayı ve 33 yerleşim birimi kurmayı başardı.¹¹

Siyonizm’in 20. yüzyılın başlarından itibaren Filistin’e yerleşmeye yönelik artan faaliyetlerine karşı Filistin halkından da çeşitli kanallardan tepkiler gelmeye başlamıştır.¹² II. Meşrutiyet’in ilanının ardından oluşan serbestlik ortamında Osmanlı Devleti’nin her tarafında olduğu gibi Filistin’de de basın gelişme göstermiş ve çok sayıda gazete neşredilmeye başlanmıştır. Bunlardan biri de Siyonizm karşıtı yayın politikasıyla dikkat çeken ve Said Carullah’ın 8 Şubat 1912-17 Temmuz 1913 tarihleri arasında Kudüs’te Arapça olarak neşrettiği el-Münadi Gazetesi’dir.¹³ Bu makalede Siyonizm, Siyonistlerin

-
- 9 Hasan Karaköse, “Yahudilerin Filistin’e Yerleşme Girişimleri ve Süleyman Fethi Bey’in Layihası (1911)”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5/1, 2004, s.53; Mohammed A.M Yasin, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Siyonistlerin Filistin’e Yerleşmelerinin Engellenmesi”, *Journal of Islamicjerusalem Studies*, 19(3), 2019, s.325-326.
- 10 Aslan, “Yahudilerin Filistin’e Göçü ...”, s.49-55.
- 11 Bozkurt, “Birinci Dünya Savaşı’nda Siyonizmle Mücadele ...”, s.195. 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarında Yahudilerin Filistin’deki nüfusu ve toprak mülkiyeti hakkında rakamlar farklılık gösterse de Yahudi nüfusunun ve toprak mülkiyetinin anormal bir oranda arttığı bu kaynakların ortak noktasıdır. Bu konu hakkında bkz. Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017, s.9-37.
- 12 Adel Menna’a, *Tarihi Filistin fi Evahiri’l-Ahdi’l-Osmani*, 2. bs., Beyrut, Müessesetü’d-Dirasati’l-Filistiniyye, 2003, s.253-254.
- 13 II.Meşrutiyet sonrası Kudüs’te yayımlanmış sekizinci basılı gazete olan el-Münadi, Arapça olarak 8 Şubat 1912-17 Temmuz 1913 tarihleri arasında toplam 73 sayı olarak neşredildi. Haftada bir kere olmak üzere salı günleri yayımlanan gazete dört sayfadan oluşuyordu. Ücreti Osmanlı ülkesi için bir Mecidiye, dış ülkeler için ise bir buçuk Mecidiyeydi. Gazetenin sahibi ve müdürü Said Carullah, editörü ise Muhammed Musa el-Mugrabi idi. Çoğu haber ve makalenin altında yazar bilgisi verilmemesi nedeniyle yazarları haklarında kesin bir bilgi edinilememektedir. Ancak farklı kaynaklara dayanarak el-Münadi’ye yazı gönderenlerin; ünlü edebiyatçılardan, kamu görevlilerinden ve toplumun saygın kişilerinden oluştuğu söylenebilir; O dönem Filistin’in edebiyatçısı olarak bilinen İs’af en-Neşşabi, ünlü Lübnanlı edebiyatçı Şekip Arslan, editör ve şair Ali er-Rimavi, İslam âlimlerinden Hüsam Carullah, İngiliz mandası döneminde Yüksek Adalet Mahkemesi’nin üyeliğini yapan Ali Carullah ve son olarak İstanbul’dan yazılar gönderen Kudüslü öğrenci Arif el-Arif’in gazetenin yazarları arasında olduğu öngörülmektedir. El-Münadi, Osmanlı genelinde ve Filistin yerelinde idari, siyasi ve sosyal olaylara değiniyordu. Ayrıca Siyonizme, Yahudilerin Filistin’e göç etmesine ve toprak satın almalarına karşı duran bir yayın politikasına sahipti. Yine el-Münadi Gazetesi, yazılarında bir yandan eğitimde ve bürokraside ıslahat taleplerine ağırlık vermiş, bir yandan da yanlış gördüğü uygulamaları ağır sayılacak bir dille eleştirmiştir. “Elsirru fi-’n-Nejah (Başarının Sırrı)”, *el-Münadi*, nr 12, 24 Nisan 1912, s.1-2; Adel Menna’a, *The Notables of Palestine at the End of the Ottoman Period (1800-1918)*, Beirut, Institute for Palestine Studies, 1995, s.345; Yakoup Yoush’a, *Tarihi’s-Sahafeti’l-Arabiyye fi Filistin fi Evahiri’l-Ahid el-Osmani (1908-1918)*, Matbaatü’l-Maarif, Kudüs, 1974. s.28; Hey’eti’l-Mevsüatü’l-Filistiniyye, “Said Carullah”, *el-Mevsüatü’l-Filistiniyye*, C.2, Dimaşk, 1984, s.551.

Filistin'deki toprak satın alma faaliyetleri, satışa aracılık eden kişiler ve bölgedeki Osmanlı memurlarının takındıkları tutumlar el-Münadi merceğinden ele alınacaktır.¹⁴

El-Münadi Gazetesi'nin Siyonizm'e Bakışı

El-Münadi Gazetesi, Siyonizm'i, tuzak kurarak Filistin'i ele geçirmeye çalışan bir örgüt olarak tanımlamaktadır. Gazetenin bu konuyla ilgili yazısı şöyledir.

“Bize tuzak kurup memleketimizden kovmaya niyetlenen Siyonist düşmanlarımızın hedeflerinin farkına varmayıp, varlıklarımızı ve topraklarımızı çalışıp büyütme yerine, güvenip onlara satmamız, cahillik ve varlığımıza son vermek değil midir?”¹⁵

Gazete, başka bir yazısında Yahudilerin tarihi kökenlerinden ve Siyonizm'i kurma amaçlarından şu şekilde bahsetmektedir:

“İsrail halkı; cinsini muhafaza etmek için çaba sarf eden, kendisini kalkındırmak için zulme birçok zaman sabreden ve yine Dünya'nın her tarafından fertlerini toplamak ve hedeflerini birleştirmek için fırsatlar kollayan büyük bir halk olarak bilinir. Bu halkın geçmişi, bize bugün fertlerinin ve derneklerinin, uzaklarda yaşayan Yahudilerin dikkatlerini eski krallıklarının merkezi olan Filistin bölgesine göç etmeye çekerek görkemli tarihlerini yeniden ihya etme çabalarını hatırlatır.”¹⁶

Gazete, sinsi olarak tanımladığı Siyonizm'e karşı sadece halkı değil Osmanlı Devleti'ni de uyarır. Bununla ilgili olarak el-Münadi'de yer alan “İsraililer ve Devlet” başlıklı makalede, Yahudilerin tarih boyunca buldukları ülkelerde, kendi canlarını ve çıkarlarını güvene almak için para ve hediye gibi araçlarla hükümetleri yanlarına çekmeye çalıştıkları belirtilmektedir. Ardından, bu hükümetlerin kendilerine karşı bir duruş sergilemeleri durumunda onları düşürmek için her fırsatı değerlendirdikleri söylenmektedir. Gazete daha sonra sözü, Yahudilerin Osmanlıya olan bağlılığına getirerek yaşanmış bir olaydan bahseder. Olayla ilgili yazı şu şekildedir:

“Taberiye bölgesi sakinlerinden İsraililerin, hükümetin askeri hizmet çağrısına karşılık olarak kırk kişiden sadece dört kişiyi sundukları ve kalanları sakladıklarına dair el-Kermil Gazetesi tarafından sunulan haberi, önceki sayımızda vermiştik. Bunun gibi bir olayın birkaç ay önce hükümetin İsraililer cemaatinden asker istediği zaman da yaşandığını görmüştük. Bu olaylar, bu grubun devlete karşı zerre kadar bağlı olduğunu mu gösteriyor ya da fırsat bulduklarında arkadan vurmaya çalışacaklarını mı sanıyorsunuz!”¹⁷

El-Münadi'nin Siyonistlerin faaliyetlerine karşı uyarı içeren bu yazısı ile konuya dair ele alınan önceki yazılar, diğer Siyonist karşıtı gazetelere verilen tepkiye benzer şekilde Yahudi gazetelerinin ve Siyonizm'e yakınlık duyan Arap gazetelerinin tepkisine neden olmuş ve sayfalarında bu ithamlara cevap vermişlerdir. Bu karşıt yazılardan biri, el-Münadi tarafından aktarılan Yahudi gazetesinin yazısıdır. Yazı, aşağıdaki gibidir:

14 El-Münadi Gazetesi 8 Şubat 1912-17 Temmuz 1913 tarihleri arasında toplam 73 sayı olarak neşredilmiştir. Ancak bu çalışmada ulaşılabilen 38 sayı kullanılmıştır. Bu sayılar şunlardır: 4-5,7-16,19,21-25,28-47.

15 “Hayatü'l-Bilad (Ülkenin Yaşamı)”, *el-Münadi*, nr 4, 27 Şubat 1912, s.1.

16 Gazetenin birçok yerinde Yahudiler terimi yerine İsraililer kelimesi kullanılmıştır. Bu durum, o dönemdeki Arap basını için de geçerlidir.

17 “El-İsrailiyyün ve'd-Devle (İsraililer ve Devlet)”, *el-Münadi*, nr 38, 29 Ekim 1912, s.1.

“Önceki sayımızda, Kudüs’te el-Münadi adında yeni bir gazetenin yayımlandığından bahsetmiştik. Biz o zaman gazetenin, İsrail halkına yönelik siyasi görüşü ile planları hakkında fikir sahibi olmadığımızı söylemiştik. Ancak gazetenin Siyonistlerden uyarıcı ve İsrail halkının Kudüs’te ve Filistin’de gerçekleştirdikleri kötülüklerden bahseden yeni bir makale yayımlamasıyla birlikte, planı açığa çıkmıştır. Bu gazete, Hayfali el-Kermil Gazetesi’nin kız kardeşi ya da Kudüslü bir el-Kermil olup onunla aynı yolu izlemektedir. Biz, sayın el-Münadi sahibinden devlet unsurları ve reyası arasında ayrılık ve tefrikaya sebep olacak şeyler üzerinde durması yerine, memleketi kalkındırarak ve halkı refaha ulaştıracak şeylere yönelmesini dilerdik. Kendisi, eğer İsrail halkının bölgeye olan menfaatinden emin olmak isterse Filistin’in kırk yıl önceki durumu ile şu anki halini araştırıp karşılaştırır ve farkı görebilir. Böylece Yahudilerin Filistin’in kalkınmasında en önemli unsur olduklarından emin olabilir.”¹⁸

El-Münadi’yi, Siyonist karşıtı el-Kermil’e benzetip onu halk arasında tefrika ve fitne yaymakla suçlayan ve Yahudilerin Filistin’i kalkındırdığını iddia eden bu Yahudi gazetesinin yanı sıra Siyonist yanlısı Arap en-Nefir Gazetesi de el-Münadi’ye tepki göstermiştir. El-Münadi’nin aktardığı bu yazıda en-Nefir, Filistin’de diğer yabancı unsurlardan ayrı olarak sadece Yahudilere eleştiri yöneltmesinin yanlış olduğunu belirtmektedir. En-Nefir’e ait yazının bir kısmı şu şekildedir:

“Eğer gazete yazılarımız araştırılırsa, yazılarımızın çoğunun Yahudilere ve Yahudi gruplara karşı savaş açtığı görülür. Kuşkusuz ki vatanımızın cemaatlerinden kolonileşmeleriyle Almanlar; hastaneleri, okulları ve kiliseleriyle İngilizler; Manastırlarıyla rahipler; Yahudilerden daha az öneme sahip değildir.”¹⁹

El-Münadi, bu eleştirilere cevap olarak Siyonizm’e karşı durmaya davet etmesinin toplum içinde ayrılığa ve tefrikaya ya da Yahudi halkına topyekûn düşman olmaya davet etme anlamına gelmediğini belirtir. Sadece geçmişle bağlantılı hayaller yaşayıp eski krallıklarını geri getirmek için çaba sarf eden bir grup işgalciye karşı olduklarını ifade eder.²⁰ Ayrıca gazete, işgalci Yahudilerin bölgeye yerleşerek Filistin’i kalkındırdığı iddiasını yalanlar ve bu iddialara aşağıdaki yazı ile cevap verir:

“İsraillilerin Filistin’i kolonileştirerek kalkındırdığı ve halkla kaynaşarak onları medenileştirdiği iddiası, yalancı Yahudilerin söylentilerinden başka bir şey değildir. Bazı köyleri işgal edip arazilerinden sadece kendilerinin faydalanması, milliyetçilerin²¹ faydasına dokunur mu ya da cahillerden ucuz fiyata bina ve daire satın almak Arap halkının faydasına dokunur mu? Veya kendileri, sokakları çöplüklerle doldurup mikroplarla dolu yemek hazırlamalarını medeniyetten mi sanıyorlar! Eğer Siyonistler, geçmişe dönüp o söz ettikleri Kudüs’ün kırk yıl önceki hâlini araştırırlarsa, o zamanlarda yaşam sebeplerinin hepsinin bulunduğunu ve inanılmayacak derecede refah olduğunu görebilirler. Aynı şekilde

18 “El-Kermili’l-Cedid (Yeni el-Kermil)”, *el-Münadi*, nr 5, 5 Mart 1912, s.1.

19 “Gazeteler Bizde Nasıl Yaşar”, en-Nefir, (Akt., “Nev’un min difa’uhum ani’s-Sahyuniyye (Siyonizm’i Savunmalarına Bir Örnek)”, *el-Münadi*, nr 25, 23 Temmuz 1912, s.1.

20 “El-Kermili’l-Cedid (Yeni el-Kermil)”, *el-Münadi*, nr 5, 5 Mart 1912, s.1-2.

21 Gazetenin birçok yerinde milliyetçiler anlamına gelen vataniyyin kelimesi geçmektedir. Bu kelime, millî duygulara sahip olan kişilere değil de yerli Arap halkına işaret etmek için kullanılmaktadır.

her türlü sanayi ve ticaret işinin sadece milliyetçilerin elinde olduğunu görebilirler. Yine o zamanlara dönersek binaların çoğunun İslami vakıflara, ilim ve yaşlı bakım evlerine ve soylu ailelere ait olduğunu görürüz. Peki, bunların hepsi nerede şu an!”²²

Yukarıda söz edildiği gibi gazeteye göre Yahudilerin Filistin’e yerleşmesi, iddia edilenin tersine bölgeyi kalkındırmamış hatta geri bırakmış ve Arap halkının fakirleşmesine neden olmuştur.

Siyonistlerin Arazi Satın Alma Faaliyetleri ve Yöntemleri

Daha önceden de zikredildiği gibi el-Münadi yayımlandığı zaman Filistin gündemindeki en önemli konulardan biri, Siyonizm ve Filistin’deki Siyonist faaliyetleriydi. Bu faaliyetlerin en başında ise Siyonistlerin geniş çaplı bir şekilde arazi satın alması geliyordu. El-Münadi, Siyonizm ile ilgili yazılarının büyük bir kısmını bu konuya ayırmıştır.

Köy arazilerinin satın alınması ile ilgili bir haberde, Siyonistlerin millî duygulardan yoksun yerli Arap simsarlar aracılığıyla et-Tira köyünden yedi kırat²³; Beyt A’nan köyünden beş buçuk kırat ve Beyt Ovr köyünden on bir buçuk kırat olmak üzere üç köyün ortak olarak sahip olduğu “Hırbatü’l-Kenise” (Kilise Harabesi) adında bir araziye sahip olmaya çalıştıkları bildirilir. Bu köylerden ikisinin araziye Yahudilere satmaya razı oldukları belirtilir. Sadece et-Tira köyü ahalisi, Siyonist işgalcilerin yakınlarında oturmaları sayesinde kendi gözleriyle Siyonist emellerini ve planlarını görmeleri ve topraklarını satanlarının son hâlinin ne olduğunun farkına varmalarından dolayı arazilerini satmaya razı olmamaktadır. Gazete, bu durumla ilgili yorum yaparak topraklarını satan iki köy ahalisini ve buna yardımcı olan Arap simsarları şu cümlelerle eleştirir:

“Satmaya razı olan Beyt A’nan ve Beyt Ovr köyleri ahalilerinin, cahil ve vatanı yabancılara teslim etme sonucundan habersiz olduklarını demekten başka bir şey gelmiyor. Bu toprakları Siyonist Yahudilere satma hususunda simsarlık yapanlardan birinin, Beyt Ovr köyünden Ahmet Mahmut Alan ve ikincisinin Dokur köyünden Muhammed Halil adında biri olduğunu öğrendik. Yine bunlardan birinin, dinî ilimler öğrencisi olduğu bilgisi bize ulaştı. Kendisine, yabancıya arazi satmanın ve vatan ile ümmeti satarak simsarlık etmenin, Allah’ın kitabında ya da peygamberlerin sünnetinde helal olduğunu görmüş mü diye sormak isteriz. Böyle bir dalalete düşenler, Allah’tan korksun ve bu memleket sakinleri, vatanlarından vazgeçmek istemeyen milliyetçi Tira köyü ahalisini örnek alsınlar.”²⁴

Bu satış, Siyonistlere arazilerini satmayı kabul edenler ile buna karşı çıkanlar hakkında bir örnek teşkil eder. Burada aynı şekilde Arap simsarların satış konusunda etkili rollerinden söz edilmiştir. Gazete, satışı kabul edenleri ağır şekilde eleştirmiş, karşı çıkanları ise milli duygularından ötürü övmüştür. Bir başka satış olayı Kudüs’ün önde gelenlerinden biri tarafından el-Münadi müdürüne gönderilmiş bir mektup dâhilinde zikredilmiştir.

22 “El-Kermili’l-Cedid (Yeni el-Kermil)”, *el-Münadi*, nr 5, 5 Mart 1912, s.2.

23 Ölçü birimi olan kırat genel olarak ağırlık birimi anlamında kullanılmakta olup 0,20043 gram ağırlık ölçü birimi olarak geçmektedir. Bunun yanında kırat kelimesi Mısır, Sudan ve Filistin gibi ülkelerde aynı zamanda yüzölçümü birimi olarak da kullanılır. Bu durumda bir kırat, 175 metrekareye mukabildir. Kırat kelimesinin anlamı: Türk Dil Kurumu,(Çevrimiçi) <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, 14.10.2022; Bir metre kaç kırat: el-Minhac Ansiklopedisi, (Çevrimiçi) <https://wiki.almenhaj.net/post/13746>, 14.10.2022.

24 “Hırbatü’l-Kenise”, *el-Münadi*, nr 36, 15 Ekim 1912, s.2.

Söz edilen bu mektubun başında, Kudüs mutasarrıfının Siyonist Yahudilere toprak satılmamasına dair verdiği emirlere rağmen Nasri el-Karimi Efendi ve kardeşlerinin Yafa kazasına bağlı Kefruriye köyündeki arazileri nasıl sattıkları anlatılır. Nasri Efendi, Yafa şehir merkezine seyahat ederek köyün camisine vakfedilmiş 3000 dönüm arazi ile sahiplerinin mirasçısız ölmesiyle devlet eline geçen 2000 dönüm mahlûl araziye, kendi zimmetine geçirmek için tapu kâtibini kandırma hususunda, orada bulunan memurlar ve yönetim kurulu üyeleriyle anlaşmıştır. Daha sonra bu arazilerin Yahudilere satışı gerçekleşmiştir.

Mektubun yazarı, olayı ortaya koyduktan sonra vakıf ve mahlûl arazilerin Yahudilere satışının yasak olduğunun herkes tarafından bilinmesine rağmen bu satışın hangi şartlarla gerçekleştiği ile ilgili sorular sorar. Kendisi, Kudüs mutasarrıfına bir dilekçe gönderip bu konuda gerekli soruşturmanın yapılmasını ve soruşturmanın bitimine kadar satışın durdurulmasını talep eder. Mutasarrıflıktan ise kendisine satışın iki günden fazla durdurulamayacağı ve hükümetin soruşturma masraflarını üstlenemeyeceği şeklinde bir cevap gelir. Bunun üzerine mektup sahibi, soruşturma masraflarını üstlenmeye hazır olduğunu bildirir de mutasarrıf, dilekçeyi Defter-i Hakani'ye gönderir. Yafa'ya bağlı olmasından dolayı satışın Yafa'da tamamlanması gerekirken gizli olarak hükümet binası olmayan bir yerde tamamlanması sağlanır. Mektup sahibi, köy muhtarının da kendisinin gönderdiği dilekçeye benzer bir mektup gönderdiğini ancak onun da dikkate alınmadığını söyler. Üstelik tapu memuruna gönderdiği dilekçenin sonucunu sürekli sorduğunu ancak sorusuna bir yanıt alamadığını belirtir. Son olarak mektup yazarı, bir yandan Yahudilere toprak satılmamasını emrederken bir yandan da onlardan bir gruba satışı kolaylaştıran mutasarrıfın, kendisini hayal kırıklığına uğrattığını dile getirir.²⁵

El-Münadi, bu olayı takipsiz bırakmayarak farkında olmadan satışı onaylayan ve kolaylaştıran Yafa yönetim heyetinden bazı kişilere ve satışı kurallara uygun olmayacak şekilde evde gerçekleştiren Kudüs tapu memuruna, iki ayrı yazıda ağır bir şekilde eleştiriler yöneltir.²⁶

Kudüs tapu memuru Muhammed Nuri, 9 Kanunuevvel 1328/22 Aralık 1912 tarihli mektubunda bu eleştirilere şu cümlelerle cevap verir:

“Sayın el-Münadi Gazetesi Müdürü'ne

Gazetenizin 4 Kanunuevvel tarihinde neşredilen sayısında, Yafa kazasına bağlı Kefruriye köyündeki arazilerin satışı hakkında satışın hangi suretle ve nasıl tamamlandığı hususunda yazılar okudum. Susmanın, gerçek dışı şeylere dikkat çekeceğinden dolayı size şimdi cevabımızla geldik.

Bahsi geçen Kefruriye arazileri, Nasri el-Karimi Efendi ve kardeşlerine ait olup 4777 ile 4781 arası numaralandırılmış senetlere kayıtlı şekilde yedi yüz kırk beş bin beş kuruş değerindedir. Aynı şekilde bu arazi, 4814 dönüm büyüklüğünde olup bunlardan hiçbirini herhangi bir vakfa ya da şahsa ait değildir. Yafa yönetim heyeti üyeleri ve mühendisin bilgisiyle iki kez incelemede bulunan memurlar, durumu onaylamış ve bununla ilgili bir

25 “La Havla ve la”, *el-Münadi*, nr 42, 10 Aralık 1912, s.2.

26 “Sual ile Ba'zi A'za Meclisi İdareti Yafa ve Memuri Tabu'l-Kudüs (Yafa İdari Meclisi Üyelerine ve Kudüs Tapu Memuruna Yöneltilmiş Bir Soru)”, *el-Münadi*, nr 43, 17 Aralık 1912, s.2-3.

harita ve rapor ortaya koymuşlardır.

Satıcıların ve alıcıların sağlıklı olması sebebiyle hükümet binası dışında bir yerde satışın gerçekleşmesinin yasal olmadığı iddiasına gelirsek, elimizde bulunan Şura-yı Devlet emirleri bu uygulamaya izin vermiştir. Aynı şekilde Defter-i Hakani Kanunu'nun 21'inci maddesi, durumu kolaylaştırıp hükümet makamı dışında bir yerde satıcıların ve alıcıların dinlenilmesini, sadece hasta ve kadınlara münhasır bırakmamıştır. Ki biz, satışı bazı şeyhlerin ve önde gelenlerin huzurunda gerçekleştirdik.”²⁷

Bahsi geçen arazilerden herhangi bir kısmının vakıf ya da mahlûl arazi olmadığını, hepsinin Nasri el-Karimi'ye ait olduğunu belirten ve satışın yasalara uyularak yapıldığını ifade eden Kudüs tapu memurunun bu cevabına karşı, ilk mektubu kaleme alan kişi yeni bir yazı yazmıştır.

Gazetenin aktardığı yazıda mektup sahibi, tapu memuru tarafından ileri sürülen kadın ve hastalar haricindeki kişilere de hükümet makamı dışında bir yerde kanunen satış izni verildiği iddialarını yalanlamaktadır. Yine kendisi, Kudüs tapu memurunun dediğinin doğru olduğu farz edilse bile Kefruriye arazilerinin satışının işgalci dernek başkanı Havaca Ayıntebi'nin²⁸ evinde gerçekleştiğini belirterek bu şahsın ne satıcı ne vekil ne de alıcı olduğunu, hangi kanunun veya hükmün buna izin verdiğini soru olarak yöneltmiştir. Aynı şekilde mektup sahibi, tapu memurunun, satışı şeyhler ve önde gelenlerin huzurunda gerçekleştirdiği iddiasını hatırlatıp bunu kanıtlamak adına bu önde gelen kişilerin isimlerini neden zikretmediğini sorar. Ek olarak, Filistin'in idari taksimatına göre satışın Yafa'da tamamlanması gerekmesine rağmen neden Kudüs'te tamamlandığı hususuna dikkat çeker. Son olarak mektup sahibi, tapu memurunun el-Karimi ailesinin sahip olduğu arazilerin büyüklüğü hakkında verdiği rakamları yalanlayıp arazi büyüklüğünün sadece 900 dönüm olduğunu ve Yahudilere satılmadan kısa bir süre önce kendilerinin usulsüz yollarla arazilerini büyüttüklerini ifade eder.

El-Münadi bu duruma yorumda bulunarak olayı takip etmeye devam edeceğini bildirir. *“Hak sahibini bulana kadar ümmet ile vakıf malının kaybedildiği bu satış ile ilgili yayım yapmaya devam edeceğim.”²⁹*

Siyonistlere arazi satışına dair bu olaylı yazıdan sonra, başka bir satış haberi aşağıdaki gibidir:

“Birkaç gün önce Siyonistlerin Kalandiya köyündeki arazilerin satın alımını tamamladığını öğrendik. Köyü ziyaret edenlerden ya da konumunu bilenlerden kim, birkaç gün içinde buranın Siyonistlerin olacağını, köy halkının, açlığı dahi gidermeyecek birkaç dirhem karşılığında, hayvanların yaptığı işleri yapacaklarını ve Siyonistler tarafından başkalarının poşetlerini doldurmak için kiralanacaklarını hayal edebilirdi. Biz, şimdi benzer şekilde şehir yakınındaki Beyt Hanina köyü arazilerinin, Siyonistler tarafından

27 “Cevabü Memuru't-Tabu (Tapu Memurunun Cevabı)”, *el-Münadi*, nr 44, 24 Aralık 1912, s.3-4.

28 Siyonistlerin Filistin'deki vekili olarak tanımlanan Ayıntebi adındaki şahıs, gazetenin birçok içeriğinde geçmektedir.

29 “Rad Ala Cevabi Sahbi'l-İmza (İmza Sahibinin Yazısına Cevap)”, *el-Münadi*, nr 45, 30 Aralık 1912, s.2-3.

satın alınmak üzere olduğunu öğrendik.”³⁰

Köy arazilerinin ardı ardına satın alınması ve bunun sonucunda köy ahalisinin kötü duruma düşmesine değinen bu haberden sonra bir başka köy arazisinin satış olayı gazete sayfalarına taşınmıştır. Bu olay gazeteden tapu memuruna yöneltilmiş bir soru içinde zikredilmiştir. El-Münadi, vakıf arazisi olmasına ve satış komisyonu üyelerinden birinin itirazına rağmen Sur Bahir köyüne ait 10.000 dönümlük bir arazinin, Siyonist Yahudilere satışının nasıl gerçekleştiğini sorgulamıştır.³¹

El-Münadi, Siyonistlerin halkın ekonomik durumundan yararlanarak arazilerine sahip olmaya çalıştıklarını da söylemektedir. Bu konudaki yazı şöyledir.

*“Herhangi bir sokak ve köşede yürüdüğümüzde ya da kahvehaneye göz attığımızda, dedelerinden ve babalarından kalma gayrimenkulleri ellerinden almak için köylülerin veya arazi sahiplerinin etrafını saran kötü simsarlarla ya da Siyonist simsarlarla karşılaşıyoruz. Kendileri, bölgedeki ekonomik krizden faydalanarak işlerini yürütüyorlar.”*³²

Siyonistlere Arazi Satılmamasına Dair Uyarılar

Filistin halkı, Yahudilere arazi satışına büyük bir tepki göstererek zaman zaman buna karşı eylemlerde bulunmuştur. Münadi ise bu tepkileri sayfalarına taşımış ve tepkilerin bir parçası konumunda yer almayı başarmıştır. Bununla ilgili olarak gazetenin birçok köşesinde uyarı yazıları bulunmaktadır.

Bu yazılardan birinde gazete; köylüleri ve Arap halkını paraya kanıp arazilerini satmamaları konusunda uyarmakta olup bu paranın kaybedilenler karşısında hiçbir değere sahip olmadığını izaha çalışmaktadır.³³ Bundan başka, “Daimi Nasihat” başlığı altında gazetenin birçok farklı nüshasında tekrarlanan uyarı yazısı bulunmaktadır. Yazı, şu şekildedir:

“Emlak Sahipleri ve Milliyetçilere,

*Bu livada bir nasihatçinin toprak sahiplerine ve milliyetçilere sunabileceği en iyi nasihat, Siyonistlere toprak satmanın sonuçlarını göstermek olup geçmişte toprak satanların, harcayacak paraları ya da barınacak mülkleri kalmayan hallerini beyan etmektir. Aynı şekilde, arazileri satın alarak milliyetçileri vatanlarından kovmak ve Dünya’daki ‘temiz olmayan Yahudileri’ onların yerine yerleştirmek olan Siyonist hedeflerini daha anlaşılır kılmaktır. Gafil olana tembih olsun ve simsarlar ile hainler Allah’tan korksunlar. Bilenleriniz bilmeyenleri uyarıp durumu bildirsın, iyilik yapanları Allah ödüksüz bırakmaz.”*³⁴

30 “El-Faretü'l-Beriyye ve'l-Beytiyye-el-Vataniyyin ve'l-Sahuyuniyye (Evcil Fare ile Vahşi Fare - Milliyetçiler ve Siyonistler)”, *el-Münadi*, nr 33, 24 Eylül 1912, s.1.

31 “İle Memuri't-Tabu (Tapu Memuruna)”, *el-Münadi*, nr 46, 7 Ocak 1913, s.4.

32 “Semasiretü'l-Sahayine (Siyonist Simsarlar)”, *el-Münadi*, nr 40, 22 Kasım 1912, s.4.

33 “El-Faretü'l-Beriyye ve'l-Beytiyye-el-Vataniyyin ve'l-Sahuyuniyye (Evcil Fare ile Vahşi Fare - Milliyetçiler ve Siyonistler)”, *el-Münadi*, nr 33, 24 Eylül 1912, s.2.

34 “Nasiha Daimi (Daimi Nasihat)”, *el-Münadi*, nr 42, 10 Aralık 1912, s.4.

Siyonistlerin Arazi Satın Almalarıyla İlgili Kudüs Mutasarrıflarının Politikaları

Bu dönemde müstakil³⁵ olarak idare olunan Kudüs Mutasarrıflığı'nda sırasıyla Azmi Bey (1910-1911), Cevdet Bey³⁶ (1911-1912) Muhdi Bey (1912) ve Tahir Hayreddin Bey (1912-1913) mutasarrıf olarak görev yapmışlardır. El-Münadi Gazetesi'nde Kudüs mutasarrıflarının Siyonistlere arazi satışı politikaları hakkında birçok yazı bulunmaktadır.

Azmi Bey³⁷ ile ilgili yazılarda, onun genel olarak Siyonistlerin arazi satın alma taleplerini reddettiği belirtilerek mutasarrıflık günlerinde Siyonistlerin “arazilerden bir kıla bile sahip olamadıkları” yazmaktadır. Onun zamanında Siyonistlerin Bi'rüssebi' kazasında bulunan el-Cemame adında bir bölgeden yedi bin dönümlük bir araziye sahip olmaya çalıştıkları ancak kendisinin buna mâni olduğu söylenir. Yine kendisinin, Siyonistlerin Yafa kazasına bağlı vakfedilmiş bir araziye Ebi-Keşik Arapları adında bir araziye dâhil edilmesi çabalarına karşı çıktığı ifade edilir.

El-Münadi'nin Cevdet Bey ile ilgili yazılarında Cevdet Bey'in delil ile ispatlanacak şekilde Siyonistlerin emellerini gerçekleştiren kişi ve Siyonistlerin vekili Ayıntebi'nin hizmetçisi olduğu söylenmektedir. Yine kendisinin, Ayıntebi tarafından istenildiği gibi yönetilen bir kişi olduğu ve bunların hepsinin resmî yazışmalarda kaydedildiği ifade edilmektedir. Ayrıca yukarıda zikredilen Bi'rüssebi' arazisinin satış emrini Cevdet Bey'in verdiği ve yukarıda sözü geçen vakfedilmiş arazinin bir kısmını, Ebi Keşik arazisine dâhil etmeyi yine onun kolaylaştırdığı belirtilmektedir.³⁸

Gazete, görevden ayrılan Cevdet Bey'in Siyonizm'e yakınlığından söz etmeye devam ederek onunla ilgili şu ifadelerle yer verir:

*“Kendisi, Siyonizm'in en büyük taraftarlarından, koruyucularından ve projelerini destekleyenlerden biridir. Yine o, önceden de belirttiğimiz gibi Siyonistlerin ahaliden önemli arazileri satın almalarını kolaylaştırmıştır. Aynı şekilde kendisi birçok Siyonist projeye ve taraftarlarına yardım etme hususunda kampanya yürütmüştür.”*³⁹

Muhdi Bey'in Siyonistlerle ilgili politikalarına gelince el-Münadi, Siyonizm konusunda Muhdi Bey'den başta umutlu olduğunu ancak onun koloni⁴⁰ liderleriyle beraber

35 Müstakil mutasarrıflık: Bir vilayete bağlı olmayıp mutasarrıf tarafından yönetilen doğrudan merkeze bağlı sancak. Müstakil mutasarrıflar valilerin yetkilerine sahipti. Bkz. Ali Fuat Öreñç, “Mutasarrıf”, DİA, C.31, 2020, s.377-379.

36 Cevdet Bey'in azlinden sonra Askeri Kumandan Abdülhamit Paşa bir süreliğine mutasarrıf vekilliği yapmıştır.

37 O dönemde görev yapan diğer mutasarrıflar gibi görevi kısa süren Azmi Bey'in mutasarrıflıktan önce Üsküdar Mutasarrıflığı, Beyoğlu Polis Müdürü ve Zaptiye Nezâreti Muavini gibi görevler üstlendiği bilinmektedir. Kendisinin görevden uzaklaştırılması ise 1911 yılında meydana gelen Kudüs Harem-i Şerif ile alakalıdır. Azmi Bey ile ilgili diğer bir önemli husus, görevden sonra özel olarak Kudüs şehri, genel olarak ise mutasarrıflık hakkında kaleme aldığı rapordur. Raporda Kudüs şehrinin ve mutasarrıflığın o dönemki sorunları ele alınmıştır. Azmi Bey ve raporu hakkında bkz. Yasemin Avcı – Ömür Yazıcı Özdemir, “Osmanlı Devrinin Son Yıllarında Kudüs'ü Yönetmek: Mutasarrıf Azmi Bey ve 1916 Tarihli Raporu”, *Dr. Kemal Daşcıoğlu'na Vefa Kitabı*, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s.341- 362.

38 “A'malü Cevdet Bey (Cevdet Bey'in Yaptıkları)”, *el-Münadi*, nr 10, 10 Nisan 1912, s.1-2.

39 “Seyyi'etü'l-Mutasarrıfı'r-Rahi ve Amalüna fi'l-Mutasarrıfı'l-Kadim (Eski Mutasarrıfın Kötü Yanları ve Yeni Mutasarrıfa Dair Umutlar)”, *el-Münadi*, nr 23, 9 Temmuz 1912, s.1.

40 Filistin'de Siyonist kolonilerinin ve küçük çaplı siyonist yerleşim yerlerinin kuruluşu, Yahudilerin 19.

Siyonist kolonileri ziyaret edeceği haberini duyduktan sonra bu umudunu kaybettiğini söyler.⁴¹ El-Münadi, Kudüs Mutasarrıfı Muhti Bey'in Siyonist kolonilerinden birinde, Siyonist kolonilerin temsilcileri önünde yaptığı konuşmayı aktarır. Aktarılan konuşmanın bir kısmı şu şekildedir:

“Hükümetin Siyonistlere karşı olduğu hakkında bazı duyumlar duydunuz. Ben, size bu duyumların doğru olmadığını temin ederim çünkü biz Türkler, Yahudilerin bu bölgeye karşı niyetlerini en iyi bilen insanlarız. Bu niyetler, siyasi değil; dindir. Bunun nedeni ise bu toprakların onlar için kutsal olup gözlerinde çok değerli olmasıdır. Aynı şekilde bu topraklar, babalarının ve dedelerinin topraklarıdır. Hükümet, her an ve zamanda Yahudi halkıyla yakınlaşmak için çaba sarf etmektен çekinmemiş ve zulme maruz kaldıkları zaman onları ağırlamaktan geri durmamıştır.”⁴²

Münadi'nin; Muhti Bey'in gezisi ile ilgili bu yazısına karşı, geziden Kudüs'e dönen Mutasarrıf, gazete sahibi Said Carullah'a karşı bir hamle başlatır. Ona hem devlet memurluğu yapmaya hem de gazete yayımlatmaya hakkının olmadığını söyler. Ardından devlet binasında Said Carullah ile karşılaşan mutasarrıf, onu şiddetli bir şekilde azarlar ve hapisle tehdit eder. Said Carullah ise el-Münadi'de, hakaretlerinden dolayı mutasarrıfa dava açtığını yazarak kanun ve adaletin en iyi hükmü vereceğinden şüphesinin olmadığını belirtir.⁴³

Muhti Bey'in Siyonizm ile ilişkisi hakkında bir başka haberde, mutasarrıfın sahile yakın köylerde daha doğrusu Yahudi yerleşim bölgelerinde okalıptüs ağaçlarının ekilmesine dair bir ferman yayımladığı duyurulur. Gazete, fermanın söz ettikten sonra Uyun adlı Siyonist yerleşim yeri sakinlerinin, kendi tarım arazilerine kumun ulaşmasını engellemek için batı taraflarında kalan kum arazilerine okalıptüs ağaçlarının dikilmesini birçok kez önerdikleri bilgisini verir. Kendilerinin zikredilen bu arazileri, altı bin lira karşılığında hükümetten

yüzyılın sonlarına doğru Filistin'e planlı ve düzenli halde göç etmelerine paralel olarak başlamış ve Musevi göç dalgalarına bağlı olarak da sayısal anlamda artış göstermiştir. İlk kurulan koloni unvanına sahip olan Mikva İsrail (1870) Yafa civarında inşa edilmiştir. Mikva İsrail'den sonra Zihron Ya'akov (1882), Rişon Le Siyon (1882) ve Tel Aviv (1907) gibi daha düzenli ve büyük sayılabilecek koloniler kurulmuştur. Yerli Yahudilerin Filistin'de klasik yaşam yerleri olan Safad, Celil, Kudüs ve el-Halil gibi bölgelerin yanında Yafa ve Hayfa civarlarında inşa edilen kolonilerin sayısı 1908'e kadar 26'yı bulmuştu. Kurulan koloniler, Alliance Israelite Universelle, Siyonu Sevenler Derneği ve Dünya Siyonizm Örgütü gibi kuruluşlar tarafından maddi ve manevi olarak destek görmüştür. Bu derneklerin yanında Baron Rothschild gibi zengin Yahudiler bu yerleşim yerlerinin fonlanmasında ve siyasi olarak desteklenmesinde çok etkili roller oynamıştır. Bu konu hakkında bkz. Nevilla J. Mandel, *The Arabs and Zionism*, London, 1976; Derek J. Penslar, *Zionism and Technocracy*, Indiana, Indiana University Press, 1991; Adel Menna'a, *Tarihi Filistin fi Evahiri'l-Ahdi'l-Osmani*, 2. bs., Beyrut, Müessesetü'd-Dirasati'l-Filistiniyye, 2003, s.227-237; Telliöglü, *Filistin'e Musevi Göçü...*, s.160-181.

41 Arnavut asıllı olup güçlü bir İttihat ve Terakki taraftarı sayılan Muhti Bey'in Remle Kaymakamlığı yakınlarında Siyonist yerleşim merkezinde verdiği demeç, el-Münadi dâhil Filistin Arap basınının tepkisine ve ağır eleştirilerine neden olmuştur. Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 7.bs., İstanbul, Timaş Yayınları, 2018, s. 210; Nevilla J. Mandel, *The Arabs and Zionism*, London, 1976, s.134.

42 Herot Gazetesi, Akt. Tahavvülü'l-Mutasarrıf ve Hitabuhü Lilmüsta'amirin (Mutasarrıfın Değişimi ve İşgalcilere Hitabı)", *el-Münadi*, nr 28, 13 Ağustos 1912, s.3.

43 "Nahnü ve'l-Mutasarrıfı ve Eznabuh (Biz ve Mutasarrıf ile Taraftarları)", *el-Münadi*, nr 28, 13 Ağustos 1912, s.3-4.

satın almaya çalıştıklarını; ancak eski Kudüs Mutasarrıfı Kazım Bey'in çabaları yüzünden bunu başaramadıklarını ifade eder. Devamında, Uyun Siyonist yerleşim yeri sakinlerinin on beş yıllık çabayla başaramadıklarının bu ferman ile bir hafta içinde başarıldığı ifade edilir. El-Münadi, bu olaydan dolayı Muhdi Bey'e olan tepkisini şu sözlerle dile getirir:

“Siyonistlerin başlangıçtan itibaren gerçekleştirmek için çaba gösterdikleri hedefler, eğer Allah onun mutasarrıflığı yönetmesine izin verirse, Sayın Muhdi Bey sayesinde birkaç ay içinde gerçekleşecektir.”⁴⁴

Gazetenin Siyonizm konusunda Muhdi Bey tarafından uğradığı hayal kırıklığı, bir başka yazıda da ifade edilir. Yazıda, onun umutla beklenmesine rağmen göreve gelmesiyle bütün umutları yok ettiği bilgisine yer verildikten sonra ondan önce parça parça satılan memleketin ondan sonra tek parça olarak satılması ağır bir dille eleştirilir. Yabancıların ayak basmadığı köylerin, onun göreve gelmesiyle beraber tamamen Siyonistleştiği ifade edilir.⁴⁵

Yine el-Münadi'deki başka bir haberde Kudüs Mutasarrıfı Muhdi Bey'in, halka, arazilerini Hristiyanlara değil de Yahudilere satmalarını tavsiye ettiği yönünde duyumlar alındığından bahsedilir. Devamında ise bu telkinlere uyulmamasına dair tembihlerde bulunulur.⁴⁶

Muhdi Bey ile ilgili ele alınan haber ve makalelerin ardından, gazetede ondan sonra göreve atanan Tahir Hayrettin Bey'e değinildiği görülür. Bu bağlamda, başta onun mutasarrıflık öncesi hayatından bahsedilerek kendisinin gazetecilik ile uğraştığı ve en büyük özelliklerinden birinin Siyonizm karşıtlığı olduğu ifade edilir. Bu çıkarım ise önceden editörlüğünü yaptığı gazetelerin hepsinin Siyonizm'e karşı duruş sergilemesine bağlanmaktadır. Mutasarrıflık öncesi hayatından bahsettikten sonra el-Münadi, ondan Siyonistlere karşı durmasını ve “kapısından Siyonist simsarlarını ve başkanlarını kovmasını” talep eder.⁴⁷

Sonuç

II. Meşrutiyetin ilanı sonrası Osmanlı Devleti'nin, yaşadığı siyasi çalkantılar sonucu dikkatini başka konulara yönelttiği bir dönemde ve Siyonist faaliyetlerin arttığı bir ortamda Kudüs merkezli olarak yayın hayatına başlayan el-Münadi Gazetesi, bir taraftan müstakil Kudüs Mutasarrıflığının idari, iktisadi ve sosyal sorunlarına değinirken bir taraftan da Siyonistlerin bölgeye yönlendirdikleri Yahudi göçüne ve arazi satın almalarına tepki göstermiştir. Siyonizm karşıtı yayın politikasıyla dikkat çekmeyi başaran gazete, yoğun olarak işlediği Siyonizm ve hedefleri konusunda Filistin halkını bilgilendirdiği gibi ilerde ne gibi tehlikelerle yüz yüze gelineceği hakkında da bir perspektif çizmiştir. Nitekim bölgenin yakın dönem tarihi ve günümüz gelişmelerine bakıldığında gazetenin ne kadar isabetli bir öngörude bulunduğu görülmektedir.

44 “İhya'ü'l-Arazi'r-Remliyye (Kumluk Arazilerinin İhya Edilmesi)”, *el-Münadi*, nr 29, 20 Ağustos 1912, s.3.

45 “El-Faretü'l-Beriyye ve'l-Beytiyye-el-Vataniyyin ve'l-Sahuyuniyye (Evcil Fare ile Vahşi Fare-Milliyetçiler ve Siyonistler)”, *el-Münadi*, nr 33, 24 Ağustos 1912, s. 1.

46 “İsma'u ve'Safu ve'I'zuru (Duyun, Teesüf Edin ve Korkun)”, *el-Münadi*, nr 35, 8 Ekim 1912, s.2-3.

47 “El-Mutasarrı'r-Rahil ve'l-kadim (Mutasarrıf-Gelen ve Giden)”, *el-Münadi*, nr 44, 24 Aralık 1912, s.1.

El-Münadi, arazilerini Siyonistlere satmayanları övdüğü gibi satanları ve satışa aracılık eden simsarları da açık bir dille yermiştir. Birçok sayısında tekrarladığı “daimi nasihat” başlığı altında yaptığı uyarılarla halkın bu konudaki millî hassasiyet ve bilincini diri tutmaya çabalamıştır.

Son olarak Münadi, Yasak olmasına rağmen Siyonistlerin hileli yollarla arazi satın almalarına göz yuman ve müsamaha ile yaklaşan yerel memur ve idarecilerin tutumlarını da sütunlarına taşımıştır. Gazete, bu şekilde yöneticiler üzerinde kamuoyu baskısı oluşturarak arazi satışlarına engel olmaya çalışmıştır.

Kaynakça

Gazete

El-Münadi Gazetesi, nr 4, 27 Şubat 1912; nr 5, 5 Mart 1912; nr 10, 10 Nisan 1912; nr 12, 24 Nisan 1912; nr 23, 9 Temmuz 1912; nr 25, 23 Temmuz 1912; nr 28, 13 Ağustos 1912; nr 29, 20 Ağustos 1912; nr 33, 24 Eylül 1912; nr 35, 8 Ekim 1912; nr 36, 15 Ekim 1912; nr 38, 29 Ekim 1912; nr 40, 22 Kasım 1912; nr 42, 10 Aralık 1912; nr 43, 17 Aralık 1912; nr 44, 24 Aralık 1912; nr 45, 30 Aralık 1912; nr 46, 7 Ocak 1913.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Armaoğlu, Fahir; *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017.

Aslan, Taner; “Yahudilerin Filistin’e Göçü Üzerine Bazı Düşünceler”, *Erdem*, Sayı 59, 2011, s.37-81.

Avcı, Yasemin-Ömür Yazıcı Özdemir; “Osmanlı Devrinin Son Yıllarında Kudüs’ü Yönetmek: Mutasarrıf Azmi Bey ve 1916 Tarihli Raporu”, *Dr. Kemal Daşcıoğlu’na Vefa Kitabı*, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 341- 362.

Bozkurt, Celil; “Birinci Dünya Savaşı’nda Siyonizmle Mücadele ve Yahudi Tehciri: Gazze ve Yafa’nın Tahliyesi”, *Bellekten*, C.85/302, Nisan 20121, s.193-225.

Derek J. Penslar, *Zionism and Technocracy*, Indiana, Indiana University Press, 1991.

Hey’eti’l-Mevsüatü’l-Filistiniyye; “Said Carullah”, *el-Mevsüatü’l-Filistiniyye*, C.2, Dimaşk, 1984, s.551.

Karaköse, Hasan; “Yahudilerin Filistin’e Yerleşme Girişimleri ve Süleyman Fethi Bey’in Layihası (1911)”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5/1, 2004, s.43-57.

Karaman, M. Lütfullah; “Siyonizm”, *DİA*, C.37, s.329-335.

Kayyali, Enes; *El-Münadi Gazetesi’ne Göre Osmanlı Filistini (19.yüzyıl Başları)*, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Adem Korkmaz, İstanbul Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Mandel, Nevilla J.; *The Arabs and Zionism*, London, 1976.

Menna’a, Adel; *Tarihu Filistin fi Evahiri’l-Ahdi’l-Osmani*, 2. bs., Beyrut, Müessesetü’d-Dirasati’l-Filistiniyye, 2003.

Menna'a, Adel; *The Notables of Palestine at the End of the Ottoman Period (1800-1918)*, Beirut, Institute for Palestine Studies, 1995.

Öke, Mim Kemal; *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 7. bs., İstanbul, Timaş Yayınları, 2018.

Öreñç, Ali Fuat; "Mutasarrıf", *DİA*, C.31, 2020, s.377-379.

Tellioglu, Ömer; *Filistin'e Musevi Göçü (1880 – 1914)*, Danışman: Prof. Dr. Mahir Aydın, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2014.

Yasin, Mohammed A.M; "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Siyonistlerin Filistin'e Yerleşmelerinin Engellenmesi", *Journal of Islamicjerusalem Studies*, 19(3), 2019, s.317-334.

Yoush'a, Yakoup; *Tarihi's-Sahafeti'l-Arabiyye fi Filistin fi Evahiri'l-Ahid el-Osmani (1908-1918)*, Matbaatü'l-Maarif, Kudüs, 1974.

Ek

El-Münadi Gazetesi'nin 4. nüshasının açılış sayfası (el-Münadi, nr 4, 27 Şubat 1912).